
Handläggare
Agneta Nylöf
Telefon: 08-508 25 415

Till
Socialnämnden
2020-06-16

Skrivelse om familjehem – återremitterat ärende

Svar på skrivelse från Vänsterpartiet (V)

Förvaltningens förslag till beslut

Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på skrivelsen.

Lena Lundström Stoltz
förvaltningschef

Gunilla Ekstrand
avdelningschef

Sammanfattning

Skrivelsen till socialnämnden från Vänsterpartiet har sin grund i ett ärende i Norrköpings kommun där en treårig flicka efter dom i kammarrätten fick flytta från sitt familjehem till sina biologiska föräldrar där hon sedermera avled. I skrivelsen begärs bland annat svar på hur staden handlägger vårdnadsöverflyttningar till särskilt förordnade vårdnadshavare och om staden ansöker om vårdnadsöverflyttning hos domstol i de ärenden där det är befogat. Vidare vill Vänsterpartiet veta hur staden tillgodoser barnets behov och intressen vid upphörande av vård i familjehem och vilka möjligheter staden har att följa upp ett barn som flyttat åter till sina biologiska föräldrar efter att en placering i familjehem har upphört.

Barnets bästa är den bärande principen i FN:s konvention om barnets rättigheter. I fallet med Lilla hjärtat stod barnets bästa i motsättning till vårdnadshavarnas önskan om och rätt att få hem sin dotter enligt nu gällande lagstiftning om upphörande av vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, där beslutet enbart får grundas på hur förhållandena hos de biologiska föräldrarna ser ut i dagsläget. När det gäller bestämmelserna rörande dels vårdnadsöverflyttning till särskilt förordnade vårdnadshavare, dels rörande beslut om uppföljning efter avslutad placering, anser förvaltningen att det finns tillräckliga

och tydliga bestämmelser som utgår från barnets bästa. Emellertid när det gäller beslut om upphörande av vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, får beslutet enbart grundas på hur förhållandena hos de biologiska föräldrarna ser ut i dagsläget. Socialnämnden och domstolen kan inte, utifrån nuvarande lagstiftning, väga in i beslutet om det skulle vara bättre för barnet att bo kvar i familjehemmet eller inte. Högsta förvaltningsdomstolen har uttalat att det förhållande att ett barn känner oro inför att lämna sitt familjehem och eventuellt kan ta skada av en förflyttning inte är en fråga som ska beaktas inom ramen för bedömning av om vård med stöd av LVU ska upphöra eller ej. I förslaget till ny LVU (SOU 2015:71) påtalas den bristfälliga samordningen av rättsprocesserna när det gäller vårdens upphörande, flyttningsförbud och vårdnadsöverflyttning. Utredningen föreslår att vid prövning av upphörande av LVU-vård ska hänsyn tas till barnets anknytning till familjehemmet. Detta med flera andra förslag som syftar till att stärka barnets bästa har dock ej tagits vidare än så länge av lagstiftaren, men en förändring synes vara på gång. I april 2020 tillsatte regeringen en särskild utredare som ska se över hur principen om barnets bästa kan stärkas i samband med bedömning av om tvångsvård enligt LVU ska upphöra. Utredaren började sitt arbete den 30 april 2020 och ska lämna sina lagförslag senast den 26 februari 2021. Eventuellt kan också det faktum att barnkonventionen nu blivit lag komma att påverka detta.

Bakgrund

Mot bakgrund av ett ärende i Norrköpings kommun där en treårig flicka efter dom i kammarrätten fick flytta från sitt familjehem till sina biologiska föräldrar där hon sedermera avled har Vänsterpartiet inkommit med en skrivelse till socialnämnden för yttrande.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 11 juni 2020. Ärendet har behandlats i förvaltningsgrupp den 10 juni 2020.

Ärendet

Vänsterpartiet har i en skrivelse till socialnämnden beskrivit att drygt 500 barn var placerade i familjehem av Stockholms stad under 2018, att det under samma period gjordes 21 vårdnadsöverflyttningar till familjehemmet och att antalet

vårdnadsöverflyttningar var ungefär detsamma året dessförinnan. Vänsterpartiet påpekar också att socialtjänsten, när barnet bott i samma familjehem i tre år, ska överväga om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning. Vänsterpartiet önskar svar på följande frågor:

1. Hur många barn finns det i staden idag som placerats i familjehem i späda ålder och bott där under hela sin levnad?
2. Bedömer förvaltningen att stadsdelsnämnderna i dessa fall regelmässigt ser över huruvida vårdnadsöverflyttning ska ske och också ansöker om detta hos tingsrätten?
3. Finns det någon intern kontroll på stadsdelarnas socialtjänst för att detta görs?
4. Finns det något pågående metodarbete för att i än högre utsträckning säkra barnets behov och intressen vid en hemplacering?
5. Hur säkrar staden upp att det finns tillräckliga förutsättningar för att följa upp hemplaceringen om man märker att vårdnadshavarna drar sig undan?

Förvaltningens synpunkter och förslag

Antal barn som är placerade i familjehem sedan späda ålder
Det finns idag inget centralt register i staden över hur många år ett enskilt barn har bott i ett och samma familjehem. Vid kontakt med stadsdelarnas 14 familjehemsenheter framkommer att cirka 65 barn är stadigvarande placerade i familjehem sedan späda ålder.

Vårdnadsöverflyttning

Vårdnadsöverflyttning till familjehemsföräldrar regleras i 6 kap. 8 § föräldrabalken (1949:381), FB. Om ett barn stadigvarande har vårdats i ett annat hem än föräldrahemmet och det är uppenbart bäst för barnet att rådande förhållande får bestå, får socialnämnden ansöka hos tingsrätten om att vårdnaden flyttas över till den eller de som tagit emot barnet. I allmänhet krävs att barnet bott i familjehemmet under flera år och att barnet fått en så stark bindning till hemmet att hen uppfattar det som sitt eget. Återförening mellan barn och föräldrar ska te sig helt realistiskt och bedömningen ska vara att barnet kommer att växa upp i familjehemmet och har rotat sig där. När barnet bott i samma familjehem i tre år ska socialnämnden i enlighet med 6 kap. 8 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL och 13 § LVU särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning enligt ovan. Om det inte finns skäl för att påbörja en vårdutredning vid första övervägandet ska förnyade överväganden göras var sjätte månad därefter. Det finns

inga legala hinder för att göra det innan treårsgränsen. Emellertid handlar det om att barnet ska ha en stark bindning till familjehemsföräldrarna och ha rotat sig i hemmet. De skäl som vägs för och emot vårdnadsöverflyttning ska dokumenteras vid varje övervägande. Dessa överväganden rapporteras skriftligen till stadsdelsnämnden var sjätte månad. Förvaltningen bedömer att socialtjänsten agerar i enlighet med lagstiftningen och gör de överväganden kring vårdnadsöverflyttning som lagen föreskriver.

Att genomföra en vårdnadsöverflyttning till ett familjehem är många gånger en komplicerad process som kräver kompetens, erfarenhet och kontinuitet bland handläggarna. Att påbörja en vårdnadsöverflyttning innan treårsgränsen är ovanligt av flera skäl bland annat anknytning. Många barn som placeras i familjehem har anknytningssvårigheter och det kan då ta väldigt lång tid innan barnet har knutit an till familjehemsföräldrarna och rotat sig i hemmet. Vidare behöver socialnämnden lära känna familjehemmet väl över tid för att få en uppfattning om hur familjen fungerar när olika utmaningar och problem uppstår och för att kunna göra en bedömning av deras lämplighet som vårdnadshavare och hur de kan hantera umgänget med barnets biologiska föräldrar. En del familjehem vill av olika anledningar inte bli vårdnadshavare. När vårdnaden går över till familjehemmet som särskilt förordnade vårdnadshavare upphör familjehemsplaceringen. Familjen är således inte längre aktuell för någon insats via socialnämnden och ärendet avregistreras i socialregistret. Socialnämnden kan inte längre fatta några beslut rörande barnet, exempelvis kring barnets umgänge med sina föräldrar utan det blir de särskilt förordnade vårdnadshavarna som får ansvara för detta. Ibland kan det vara så att socialnämnden gör bedömningen att det är olämpligt att ansöka om vårdnadsöverflyttning. Det kan vara då situationen kring barnets umgänge med föräldrarna är för problemfyllt och osäkert eller för att relationen mellan biologiska föräldrar och familjehemsföräldrarna är svag eller dålig. I dessa situationer behöver socialnämnden vara med och stötta upp kring umgänget. Det kan också vara så att barnet har stora svårigheter och/eller särskilda behov som kräver att det stöd som familjehemsvården kan ge, exempelvis i kontakten med skolan eller hälso- och sjukvården, behöver finns kvar runt barnet och familjehemmet. Barnets ålder vid placeringstillfället är också något som måste vägas in i bedömningen vid ansökan om vårdnadsöverflyttning, liksom barnets anknytning till sina biologiska föräldrar. När det gäller äldre familjehemsplacerade barn och tonåringar är det inte helt ovanligt att de inte vill att familjehemsföräldrarna ska bli vårdnadshavare. I ärenden där barnet är placerat hos släktingar kan dessa och barnet

eller den unge ha en fungerande relation med barnets föräldrar, vilket kan leda till att en vårdnadsöverflyttning inte bedöms som det bästa för barnet.

Socialnämnden ska genom egenkontroll kontrollera att verksamheten följer de regler som styr verksamheten. Detta sker genom en regelbunden och systematisk uppföljning av verksamhetens planering, genomförande, resultat och förbättringsåtgärder samt kontroll av att den bedrivs enligt de processer och rutiner som ingår i verksamhetens ledningssystem. Socialnämnden har att följa Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. I dessa framgår att varje vårdgivare ansvarar för att det finns processer och rutiner för att säkerställa att verksamheten uppfyller de krav som ställs i Socialstyrelsens olika föreskrifter. Organisation och rutiner för egenkontroll kan skilja sig åt mellan stadsdelsförvaltningarna. Socialförvaltningen planerar att sätta fokus på frågan och återkommande lyfta den i familjevårdsnätverket.

Barns delaktighet

I enlighet med 11 kap. 10 § SoL och 36 § LVU ska ett barn eller en ung person få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör hen. Om barnet inte framför sina åsikter ska hens inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Barnets inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hens ålder och mognad. Enligt 6 kap. 7 c § SoL ska det finnas en särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakten med det familjehemsplacerade barnet. Den särskilt utsedda socialsekreterarens roll innebär framför allt att handla i barnets intresse och att vara uppmärksam på barnets behov och önskemål. Den särskilt utsedda socialsekreteraren ska besöka barnet regelbundet och i den omfattning som är lämplig utifrån barnets behov och önskemål. Stadens riktlinjer för familjehemsvård föreskriver att barnet ska besökas minst fyra gånger per år. Vänsterpartiet uppger i sin skrivelse att endast 30 procent av alla familjehemsplacerade barn får fyra besök av sin handläggare per år. Förvaltningen har skäl att anta att denna siffra är för lågt räknad på grund av felregistrering i stadens sociala system. I journalföringssystemet finns flera olika rubriker som beskriver olika slags möten som handläggaren haft med barnet eller den unge. Statistiken som visar att 30 procent av alla familjehemsplacerade barn har fått fyra besök av sin handläggare på ett år fångar bara upp besökskategorin ”Besök hos placerat barn/ungdom” men det finns flera andra snarlika möteskategorier som också används som avser

möte mellan socialsekreteraren och barnet/den unge. Dessa möten ingår inte i statistiken ovan. Socialförvaltningen kommer att se över hur statistiken kring samtal och möten mellan ansvarig socialsekreterare och placerade barn och unga ska kunna bli mer tillförlitlig framöver inom ramen för moderniseringen av sociala system.

Upphörande av vård enligt LVU

Upphörande av vård regleras i 21 § LVU. När vård enligt LVU inte längre behövs ska socialnämnd eller domstol besluta att vården ska upphöra. Om vårdnadshavare alternativt den unge från 15 år begär att vården ska upphöra ska en utredning rörande barnets behov enligt 11 kap. 1 § SoL inledas utan dröjsmål. Efter slutförd utredning fattas beslut om huruvida vård ska upphöra eller ej av socialnämnden. Beslutet kan överklagas till förvaltningsrätten och därefter till kammarrätten.

Stadsdelsförvaltningarna uppger att när familjehemsplaceringar upphör genom att barnet flyttar åter till sina biologiska föräldrar så sker det vanligen i samverkan mellan socialtjänsten och föräldrarna. Det är vanligare med hemflytt i SoL-placeringar än i LVU-placeringar. Socialtjänsten gör i samråd med föräldrarna och familjehemmet upp en plan för hur hemflyttningen ska gå till. Insatser som kan komma på fråga efter att barnet flyttat hem kan vara familjebehandling, nätverksarbete och beslut om att det före detta familjehemmet blir barnets kontaktfamilj. Stadsdelsförvaltningarna understryker att det på det hela taget är ovanligt att familjehemsplacerade barn flyttar tillbaka till sina vårdnadshavare och att dessa drar sig undan på det sättet som skedde i Norrköping. I de fall stadsdelsförvaltningarna märker att vårdnadshavare drar sig undan kontakt med socialtjänsten används bestämmelserna i 11 kap. 4 b § SoL för att följa upp barnets situation i hemmet hos vårdnadshavarna efter avslutad placering.

Uppföljning efter placering

Enligt 11 kap. 4 b § SoL får socialtjänsten besluta om uppföljning av ett barns situation efter det att en familjehemsplacering upphört. Detta beslut får fattas om barnet bedöms vara i särskilt behov av socialtjänstens stöd eller skydd men det saknas grund för LVU och samtycke till åtgärd saknas från vårdnadshavarna. Vid en uppföljning utan samtycke från vårdnadshavarna får socialtjänsten ta kontakt med barnet, dess vårdnadshavare och övriga personer runt barnet som kan ge relevant information, exempelvis förskolan eller skolan. Uppföljningen ska äga rum senast två månader efter att placeringen upphört. Om socialtjänsten under denna uppföljning får

information som kan tyda på att barnet är i behov av skydd eller stöd ska socialtjänsten inleda utredning enligt 11 kap. 1 § SoL. Stadsdelsförvaltningarna uppger att beslut enligt 11 kap. 4 b § används då det behövs. Eftersom upphörande av placering vanligen sker i samråd med föräldrarna under ordnade former är behovet av detta beslut inte så stort.

Förvaltningens bedömning

Bestämmelserna om vårdnadsöverflyttning och beslut om uppföljning efter avslutad placering bedöms av förvaltningen vara tillräckliga och tydliga. Emellertid när det gäller beslut om upphörande av vård enligt LVU, då beslutet enbart får grundas på hur förhållandena hos de biologiska föräldrarna ser ut i dagsläget, är lagstiftningen enligt förvaltningens bedömning otillräcklig ur ett barnrättsperspektiv. Utifrån nuvarande lagstiftning kan inte socialnämnden och domstolen väga in i beslutet om det skulle vara bättre för barnet att bo kvar i familjehemmet eller inte. Högsta förvaltningsdomstolen har uttalat att det förhållande att ett barn känner oro inför att lämna sitt familjehem och eventuellt kan ta skada av en förflyttning, inte är en fråga som ska beaktas inom ramen för bedömning av om vård med stöd av LVU ska upphöra eller ej. I förslaget till ny LVU (SOU 2015:71) påtalas den bristfälliga samordningen av rättsprocesserna när det gäller vårdens upphörande, flyttningsförbud och vårdnadsöverflyttning. Utredningen föreslår att vid prövning av upphörande av LVU-vård ska hänsyn tas till barnets anknytning till familjehemmet. Detta med flera andra förslag som syftar till att stärka barnets bästa har dock hittills inte lett till någon förändring av nu gällande lagstiftning, men en förändring kan vara på gång.

Socialförvaltningen delar Vänsterpartiets uppfattning om att det som hände med flickan i Norrköping inte får hända igen och välkomnar den utredning som nu har tillsatts för att se över hur principen om barnets bästa kan stärkas i samband med bedömning av om tvångsvård enligt LVU ska upphöra. Utredaren började sitt arbete den 30 april 2020 och ska lämna sina lagförslag senast den 26 februari 2021. Eventuellt kan också det faktum att barnkonventionen nu blivit lag komma att påverka detta.

Bilaga

Skrivelse från Vänsterpartiet